

بسمه تعالی

وزارت جهاد کشاورزی

سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور

معاونت آبخیزداری، امور مراتع و بیابان

دفتر امور مراتع

**دستورالعمل اجرائی مدیریت چرا، کنترل پروانه چرای دام و
ساماندهی کوچ**

((اسفندماه ۱۳۹۹))

مقدمه

مراتع با توجه به ارایه خدمات متنوع زیست محیطی از قبیل تامین اکسیژن، آب، علوفه، زیستگاه و غیره بسیار ارزشمند هستند. متأسفانه امروزه مراتع کشورمان به دلایل متعدد از جمله تغییرات اقلیمی و نوسانات آب و هوایی منجر به بروز خشکسالی و سیل، چرای بی رویه ناشی از عدم رعایت ظرفیت مرتع و فصل و مدت چرا، بوته کنی، بهره‌برداری غیر اصولی از محصولات فرعی، تغییر کاربری، معادن کاوی، آتش‌سوزی، آفات و بیماری‌های گیاهی با سرعت رو به رشدی در حال تخریب است. سیرقه‌قرایی توالی اکوسیستم‌های مرتعی ضمن تاثیر بر کیفیت و کمیت منابع آب، خاک و گیاه، امنیت و پایداری تولید و به تبع آن حیات را با تهدیدی جدی مواجه ساخته است که جلوگیری از آن نیازمند اقدام سریع و سیاست‌گذاری هدفمند است. طرح مدیریت چرا، کنترل پروانه‌چرای دام و ساماندهی کوچ با رویکرد پیشگیرانه و حفاظتی به عنوان موثرترین اقدام در مدیریت بهره‌برداری از مراتع است. لذا در راستای حفاظت و بهره‌برداری صحیح از مراتع، اعمال برخورد قانونی با متخلفین و مدیریت اثربخش، منتج به تداوم پایداری عملکرد اکوسیستم‌های مرتعی، دستورالعمل اجرائی مدیریت چرا، کنترل پروانه چرای دام و ساماندهی کوچ به شرح ذیل ابلاغ می‌گردد:

۱- اهداف

۱-۱- حفظ منابع پایه (آب و خاک)، حفظ ذخائر ژنتیکی و تقویت پوشش گیاهی

۲-۲- مدیریت پایدار سرزمین و جلوگیری از تغییر کاربری مراتع

۳-۲- ساماندهی چرای دام و کنترل پروانه چرای دام

۴-۱- جلوگیری از چرای زودرس، دام مازاد بر ظرفیت مراتع و فاقد مجوز

۲- محورهای کاری

۱-۲- اجرای مصوبات کارگروه ملی مدیریت چرا، کنترل پروانه چرای دام و ساماندهی کوچ

۲-۲- اجرای فصول سوم و چهارم اصلاحیه شیوه‌نامه فنی و اجرائی بهره‌برداری از مراتع کشور

۳-۳- اجرائی نمودن آخرین تفاهم‌نامه مابین دفتر امور مراتع و یگان حفاظت

۳- عملیات اجرایی

۳-۱- مدیریت چرا، کنترل پروانه چرای دام و ساماندهی بهره‌برداران مراتع کشور

بر اساس ممیزی‌های انجام شده توسط ادارات کل منابع طبیعی و آبخیزداری هرساله در قالب پروژه مدیریت چرا، یگان حفاظت و اداره امور مراتع استان‌ها نسبت به انجام این مهم اقدام نمایند.

۳-۲- کوچ عشایر

دفتر امور مراتع به عنوان دبیر کارگروه ملی باید هر ساله قبل از شروع کوچ بهاره و زمستانه با در نظر گرفتن شرایط آب و هوایی، میزان بارندگی و وضعیت پوشش گیاهی و با همفکری تمامی کارشناسان دست اندرکار ادارات کل منابع طبیعی و آبخیزداری و امور عشایر و ادارات تابعه نسبت به تنظیم تقویم کوچ اقدام نمایند.

۴- فرآیند اجرا

۴-۱- قبل از آغاز فصل چرا (قبل از کوچ و حرکت دام)

۴-۱-۱- سطح ملی

۴-۱-۱-۱- تشکیل کارگروه ملی

اعضاء کارگروه متشکل از دفتر امور مراتع (دبیر کارگروه ملی)، ادارات کل منابع طبیعی و آبخیزداری (مدیرکل، معاون فنی، رییس ادارات امور مراتع و آموزش، ترویج و مشارکت مردمی و فرمانده یگان حفاظت)، نمایندگان سازمان امور عشایر ایران و ادارات کل تابعه، سازمان دامپزشکی کشور، شرکت پشتیبانی امور دام، معاونت راهداری و حمل و نقل جاده‌ای وزارت راه و شهرسازی، صدا و سیما، هواشناسی، دادگستری، فرماندهی نیروی انتظامی، پلیس راهور، انجمن صنفی کارفرمایی مرتعداران و اتحادیه تعاونی‌های منابع طبیعی و عشایری است.

۴-۱-۱-۲- ابلاغ مصوبات کارگروه ملی توسط ریاست محترم سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور

۴-۱-۱-۳- هماهنگی با وزارت کشور، معاونت راهداری و حمل و نقل جاده‌ای وزارت راه و شهرسازی، سازمان صدا و سیما، هواشناسی، دامپزشکی کشور، فرماندهی نیروی انتظامی، پلیس راهور

۴-۱-۲- سطح استانی

۴-۱-۲-۱- تشکیل کارگروه استانی

با محوریت استانداری‌ها و با حضور روسای سازمان جهاد کشاورزی و دادگستری، مدیران کل منابع طبیعی و آبخیزداری (دبیر کارگروه استانی)، امور عشایر و دامپزشکی، شرکت پشتیبانی امور دام، راهداری و حمل و نقل جاده‌ای، هواشناسی، صدا و سیما، فرماندهی نیروی انتظامی، پلیس راهور، انجمن صنفی کارفرمایی مرتعداران و اتحادیه تعاونی‌های منابع طبیعی و عشایری

۴-۱-۲-۲- انتشار آگهی و اطلاع رسانی تقویم کوچ

۴-۱-۲-۳- آموزش و ترویج بهره‌برداران

۴-۱-۲-۳-۱- چاپ و انتشار بروشور و بنر و استفاده از شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های ارتباطی

۴-۱-۲-۳-۲- برگزاری جلسات آموزشی در مبداء و مقصد

۴-۱-۲-۴- تامین و تجهیز امکانات و وسایل از جمله کانکس، وسیله نقلیه، لباس فرم، دوربین، دستگاه

GPS، نقشه ایل‌راه‌ها، چاپ فرم‌های مربوطه و سایر ملزومات مورد نیاز

۴-۱-۲-۵- تامین نیروی انسانی (فنی و اجرایی)

۴-۱-۲-۵-۱- حفاظتی (یگان حفاظت)

۴-۱-۲-۵-۲- کارشناسی (ادارات مرتع، آموزش و ترویج و حقوقی)

۴-۱-۲-۶- هماهنگی با ادارات و ارگان‌های ذی‌ربط شامل جهاد کشاورزی، نیروی انتظامی، پلیس راهور،

دادگستری، امور عشایر، دامپزشکی، شرکت پشتیبانی امور دام، راهداری و حمل و نقل جاده‌ای،

هواشناسی، صدا و سیما، انجمن صنفی کارفرمایی مرتعداران و اتحادیه تعاونی‌های منابع طبیعی و

عشایری و استان‌های همجوار

۴-۱-۲-۷- کنترل گلوگاه‌ها و مسیر ایل‌راه‌ها

۴-۱-۲-۸- به روزرسانی آخرین تغییرات فهرست مرتعداران در اجرای شیوه‌نامه

۴-۱-۲-۹- اجرای تبصره ذیل بند ۳۱ فصل دوم اصلاحیه شیوه‌نامه

۴-۱-۲-۱۰- نحوه اجرا (متناسب با موافقت‌نامه)

۴-۱-۲-۱۰-۱- امانی

۴-۱-۲-۱۰-۲- پیمانی با الویت بند ب ماده ۲۹ (براساس دستورالعمل ساماندهی نیروهای حفاظتی)

۴-۱-۲-۱۰-۳- مشارکتی

۴-۱-۲-۱۱- آموزش به نیروهای اکیپ مدیریت چرا، کنترل پروانه چرا و ساماندهی کوچ

۴-۲- در طول فصل چرا

۴-۱-۲-۱- تشکیل و استقرار اکیپ مدیریت چرا، کنترل پروانه چرا و ساماندهی کوچ

۴-۱-۲-۱-۱- ثابت در گلوگاه‌ها

۴-۱-۲-۲- سیار در سطح منطقه

۴-۱-۲-۲-۱- کنترل پروانه چرا و چهارم اصلاحیه شیوه‌نامه)

۴-۱-۲-۲-۲- شمارش تعداد دام موجود

۴-۱-۲-۲-۳- کنترل تعداد دام مجاز، تاریخ ورود و خروج دام از مرتع

۴-۱-۲-۲-۴- کنترل وضعیت پرداخت عوارض چرا و دام

- ۴-۲-۲-۴- اخراج دام مازاد بر مجوز چرای دام
- ۴-۲-۲-۵- اخراج دامداران فاقد مجوز چرای دام
- ۴-۲-۲-۶- تنظیم و ابلاغ اخطارهای کتبی (نوبت اول و نوبت دوم)
- ۴-۲-۲-۷- بررسی و تحقیق موارد اجاره مرتع ضمن تنظیم صورتجلسه
- ۴-۲-۲-۸- بررسی و تحقیق وضعیت تداوم حرفه مرتعداری ضمن تنظیم صورتجلسه
- ۴-۲-۲-۹- بررسی و تحقیق وضعیت فروش و یا انتقال مجوز چرای دام
- ۴-۲-۲-۱۰- بررسی و تحقیق وضعیت جعل در مفاد مندرج در پروانه چرای دام ضمن پیگیری قضایی
- ۴-۲-۲-۱۱- کنترل وضعیت اجرای بند ۴۸ فصل دوم اصلاحیه شیوهنامه
- ۴-۲-۲-۱۲- بررسی و تحقیق در خصوص هرگونه تغییر کاربری اراضی ملی در محدوده پروانه چرای دام
- ۴-۲-۲-۱۳- بررسی و تحقیق در خصوص میزان مشارکت مرتعداران در اطفاء حریق
- ۴-۲-۲-۱۴- تشکیل پرونده تخلف اعم از کیفی و حقوقی

۴-۳- پس از فصل چرا

- ۴-۳-۱- پیگیری پروندههای تخلف در مراجع انتظامی و قضایی
- ۴-۳-۲- تنظیم و ابلاغ اخطارهای کتبی نوبت اول و نوبت دوم
- ۴-۳-۳- تنظیم و ارایه آماردر قالب فرمهای پیوست در بازههای زمانی شش ماهه به دفتر امور مراتع و یگان حفاظت

۵- مستند سازی و تهیه برنامه‌های آموزشی - ترویجی به منظور فرهنگ سازی

۵-۱- قبل از فصل چرا

۵-۲- در طول فصل چرا

۵-۳- پس از فصل چرا

۶- پایش و ارزیابی اقدامات انجام شده

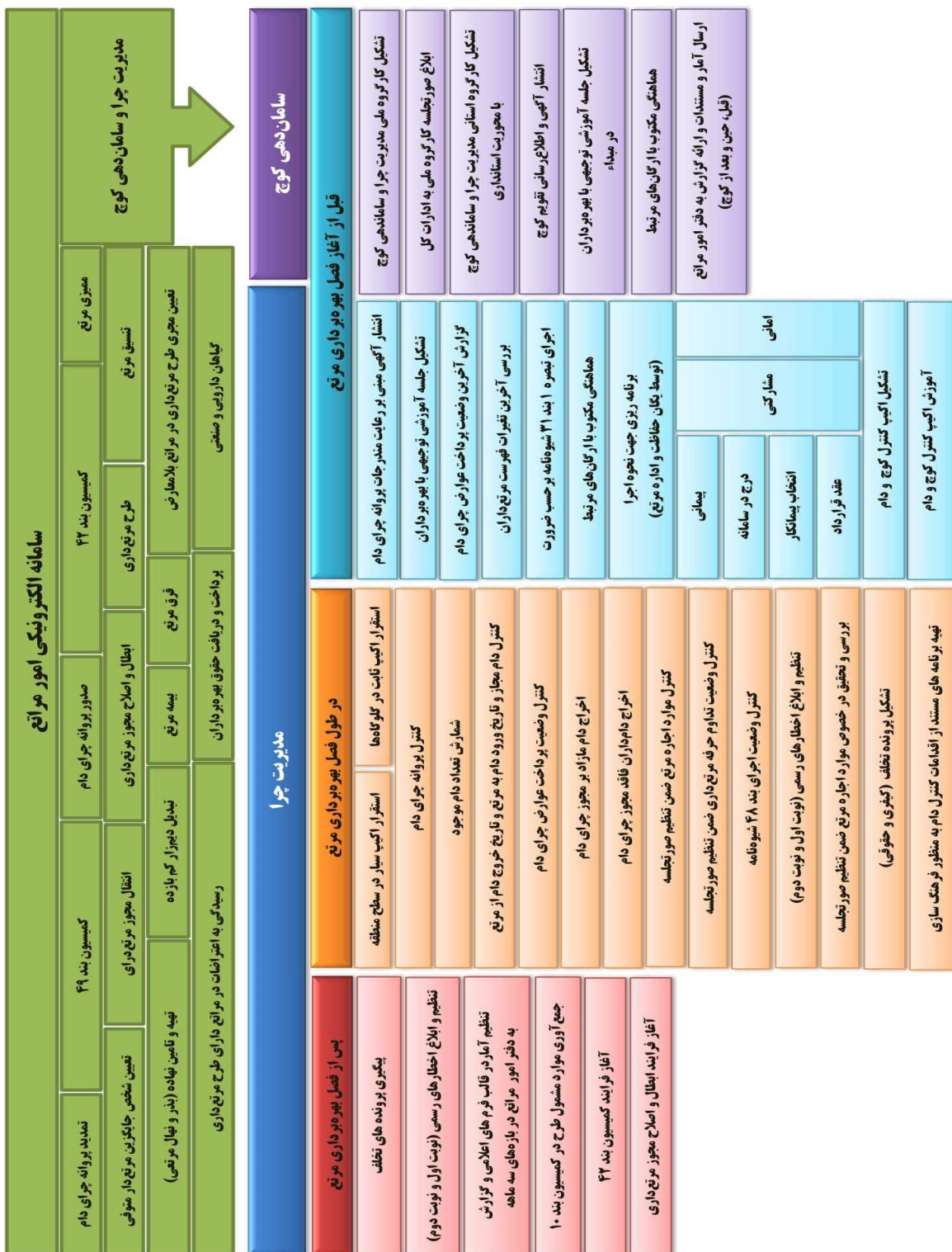
این دستورالعمل در ۴ بند به پیوست شرح خدمات، فلوچارت و فرمهای مربوطه تنظیم و از زمان ابلاغ لازم‌الاجرا است و کلیه بخش‌نامه‌ها، مکاتبات و دستورالعمل‌های مغایر با این دستورالعمل ملغی می‌باشد.

ضمائم و پیوست‌ها

شرح خدمات پروژه ساماندهی و کنترل پروانه چرای دام

۱	تنظیم و توزیع اطلاعیه - اطلاع رسانی (به دستگاه‌های سیاسی و انتظامی و اجرایی و سامان‌های عرفی استان)
۲	برگزاری جلسه با صاحبان پروانه چرای دام و یا شورا اسلامی روستاها و تبیین موضوع (با مشارکت اداره ترویج)
۳	تشکیل اکیپ‌های ثابت در گلوگاه‌ها و سیار در سطح مراتع
۴	جلوگیری از ورود پیش از موعد دام به سامان عرفی و برخورد قانونی با دامداران فاقد مجوز چرای دام
۵	سرکشی مداوم (حداقل سه مرتبه ابتدا، اواسط و اواخر فصل چرا) از سامان‌های عرفی و شاخ شماری و مطابقت دام موجود با لیست شناسنامه مرتع و پروانه چرای دام
۶	کنترل و شناسایی دامدارانی که فوت نموده اند و اعلام اسامی به اداره منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان
۷	شناسایی دامدارانی که به هر نحوی ترک دامداری، اقدام به اجاره و فروش مرتع نموده‌اند و اعلام اسامی به اداره منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان ضمن تحقیقات محلی تنظیم صورتجلسه
۸	اجرای تبصره یک ماده ۴۷ و اخذ عوارض قانونی ناشی از تمدید پروانه چرای دام و هدایت مرتعداران جهت تمدید پروانه چرای دام از طریق سامانه الکترونیک دولت
۹	شناسایی دامدارانی که به هر نحو عوارض سالیانه ناشی از تمدید پروانه چرای دام خود را پرداخت نکرده و اعلام اسامی به اداره منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان
۱۰	گزارش وقوع تخلفات (بوته کنی ، شخم و شیار ، قطع درخت و درختچه و عدم مشارکت در اطفاء حریق و...) به اداره منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان
۱۱	کنترل و ممانعت از برداشت و یا حمل غیر مجاز محصولات فرعی و تحویل مواد بازداشته به اداره منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان
۱۲	کنترل صحت و سقم پروانه ای چرای دام و عدم مخدوش بودن و در صورت جعل ، ضبط پروانه و اعلام به اداره منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان
۱۳	اندازه گیری ظرفیت مراتع به روش پلات اندازی و برآورد میانگین تولید علوفه مراتع شهرستان
۱۴	جلوگیری از ورود دام به عرصه‌هایی که آگهی قرق شده اند
۱۵	کنترل خروج دام از سامان عرفی مطابق با تاریخ مندرج در پروانه چرا
۱۶	تنظیم گزارشات روزانه ، هفتگی ، ماهیانه ، فصلی و سالانه
۱۷	ارسال گزارش عملکرد پروژه ساماندهی چرای دام به دفتر امور مراتع در مقاطع شش ماهه

فرایند مدیریت چرا، کنترل پروانه چرا و ساماندهی کوچ

شماره: بنام خدا نسخه مربوط به اخطار شونده

تاریخ: **اخطاریه** نسخه مربوط به بایگانی اداره شهرستان

پیوست: **((نوبت اول نوبت دوم))** نسخه مربوط به بایگانی اداره کل

جناب آقای/خانم ..... فرزند ..... با کد ملی .....

جناب آقای/خانم ..... فرزند ..... با کد ملی ..... عضو شورای اسلامی روستای یا عشایر / نماینده

یا مدیر عامل شرکت ..... با شناسه ملی .....

باسلام؛

بدینوسیله با عنایت به بند ۵ فصل چهارم اصلاحیه شیوهنامه فنی و اجرایی بهره‌برداری از مراتع کشور، به جنابعالی به عنوان مرتع‌دار دارای مجوز / پروانه چرای دام به شماره ..... در مرتع ..... به شناسه ملی ..... سامانه عرفی (شمسا) ..... واقع در پلاک ثبتی ..... فرعی از ..... اصلی بخش ..... شهرستان ..... به دلیل عدم پایبندی به تعهدات مندرج در بند یک فصل سوم شیوهنامه مزبور و عدم رعایت مفاد مندرج در پروانه چرای دام از قبیل ظرفیت چرا مدت چرا زمان بهره‌برداری از مرتع برای اولین / دومین مرتبه اخطار می‌گردد که مکلفید نسبت به اجرای تعهدات، وظایف و تکالیف خود اقدام نمایید. در غیر این صورت برابر ضوابط و مقررات با شما رفتار می‌گردد و مشمول دریافت حقوق بهره‌برداران بر اساس قانون اصلاح تبصره یک ماده ۴۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۷/۱۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی نخواهید شد.

رئیس اداره منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان

نام و نام خانوادگی ابلاغ شونده ..... امضاء و اثر انگشت.....

نام و نام خانوادگی ابلاغ کننده..... امضاء .....

محل و تاریخ ابلاغ .....

رونوشت:

مدیرکل محترم منابع طبیعی و آبخیزداری استان ..... جهت استحضار.

واحد مرتع جهت اقدام مقتضی و درج در پرونده ممیزی مرتع صدراالاشاره

واحدحقوقی جهت اقدام مقتضی و تشکیل و پیگیری پرونده تخلف

یگان حفاظت جهت اقدام مقتضی.

بنام خدا

صور تجلسه بازديد از مرتع .....

اینجانبان به مشخصات ذیل، بر اساس گزارشات واصله مدارک و مستندات موجود و مشاهدات عینی در اجرای اصلاحیه شیوهنامه فنی و اجرایی بهره‌برداری از مراتع کشور و همچنین دستورالعمل اجرایی مدیریت چرا، کنترل پروانه چرای دام و ساماندهی کوچ در تاریخ ..... مقارن با فصل چرای مرتع ..... به شناسه ملی سامانه عرفی (شمسا) ..... واقع در پلاک ثبتی ..... فرعی از ..... اصلی بخش ..... شهرستان ..... در مرتع مذکور حاضر گردیده و با عنایت به بندهای ۲ و ۳ فصل چهارم اصلاحیه شیوهنامه فنی و اجرایی بهره‌برداری از مراتع کشور، و پس از انجام تحقیقات و استعلامات کافی از مرتعداران مرتع مزبور و مراتع همجوار در خصوص وضعیت و سابقه مرتعداری آقای / خانم/شورای اسلامی/ شرکت ..... به کد / شناسه ملی ..... و دارنده پروانه / مجوز چرای دام به شماره ..... موضوع عدم پایبندی به تعهدات و عدم اجرای وظایف و تکالیف (به موجب بندهای ۵ و ۶ فصل سوم شیوهنامه موصوف) و اجاره مرتع ترک دامداری توسط مشارلیه محرز و صور تجلسه گردید.

توضیحات:

- دامداران و شهود از امضاء صور تجلسه استنکاف ورزیدند
 دامداران و شهود اظهارات خود را تایید و امضاء نمودند

نام و نام خانوادگی مامور (ضابط دادگستری) شماره و تاریخ کارت ضابط سمت تاریخ و امضاء

۱- .....

نام، نام خانوادگی مرتعداران و معتمدین تایید کننده کد ملی تاریخ، اثر انگشت و امضاء

۱- .....

۲- .....

۳- .....